

AHMET YETİM

Küresel Krizin Anatomisi ve Türkiye'ye Etkileri

ABD'deki konut kredilerinin geri ödenememesiyle başlayan sorunlar; beraberinde varlık fiyatlarındaki şişkinliğin patlamasına ve bunların teminatıyla uluslararası piyasalara sürülen türev ürünlerdeki ciddi bozulmaları açığa çıkardı.

Bugün dünya üzerinde bazı tahminlere göre, 120 trilyon dolar değerinde türev finansal ürün dolaşmakta.

Ancak krizle birlikte bu türev ürünlerde meydana gelen değer kayıpları henüz tam olarak hesaplanabilmiş değildir. Özellikle vadeli işlemlerde, 2009 yılında taahhütlerin karşılanamaması olasılığı ciddi endişe kaynağı olmaya devam ediyor.

Artan güven bunalımıyla birlikte finansal kriz yaygınlaştıkça, kredi kanalları daralan dünya ekonomileri, kaynak bulmakta zorlanmaya başladı. Tüketim ve yatırım harcamalarında frene basıldı.

Bu nedenle gelişmiş ülkelerin merkez bankaları, piyasaya likidite enjekte etmenin yanı sıra, işbirliği içinde faiz indirimlerine de gittiler. Ancak bu ve benzeri tedbirler, bir felaketi önlese de; dünya ekonomilerinde yaklaşmakta olan durgunluğa çare olacağına benzemiyor.

Bugün, 1929 ekonomik buhranından çıkışta uygulanan Keynesyen politikalar ve devletin ekonomiye müdahalesi tartışmaları tekrar gündeme oturdu.

IMF, yayınladığı son Dünya Ekonomik Raporu'nda, dünyadaki global büyümenin, 2009'da yüzde 3'e gerileyeceğini açıkladı.

Daha altı ay öncesinde 4,1 olarak öngörülen dünya ekonomisinin 2008 yılındaki büyüme hızının 3,9'dan 3'e çekilmesi durumun ciddiyetini gösteriyor.

Ayrıca gelişmiş ülkelerin ithalatının 2007 yılında yüzde 4,5 artmışken 2008 yılında yüzde 1,9'a düşecek olmasından dolayı, ABD ve Avrupa piyasaları için üretim yapan birçok ülkenin ihracat ve üretiminin olumsuz etkileneceği açık.

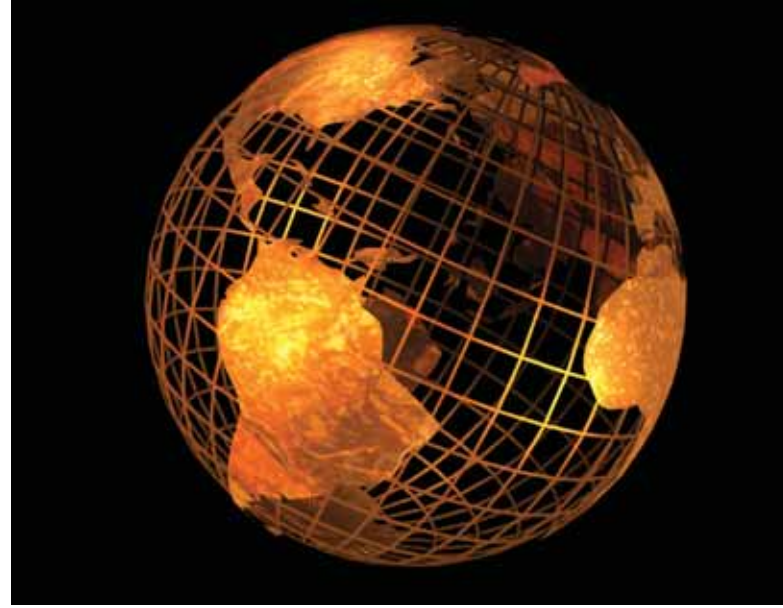
Geçici vergi teşvikleri ve ihracat artışına rağmen Amerikan ekonomisinde kredi ve tüketim harcamaları daralıyor.

Eylül ayında 159 bin kişi işini kaybetti. Araba satışları son 16 yılın gerisine düştü. Amerika'da durgunluğun resmen değilse bile fiilen başladığı söylenebilir.

Dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü Avrupa'da da işler iyi gitmiyor.

2008'in ikinci çeyreğinde duran İngiliz ekonomisinin, dördüncü çeyrekte daha da kötüleşmesi bekleniyor.

Euro bölgesine ilişkin açıklanan son veriler,

2008'in ikinci çeyreğinde büyümenin yıllık bazda binde 8 düştüğünü gösteriyor.

Avrupa'nın en büyük üç ülkesi; Almanya, Fransa ve İtalya küçüldü.

Bölgenin dördüncü büyük ekonomisi olan İspanya'da ise büyüme durdu duracak.

Japonya'da ihracatta düşüş, yatırımlarda yavaşlama devam ediyor. Japon ekonomisi ikinci çeyrekte yıllık bazda yüzde 3 daraldı.

Ancak IMF, gelişmiş dünya ekonomilerinin 2009'da sadece binde 5 büyüyeceğini tahmin ederken; gelişmekte olan ülke ekonomilerinin ise, 2009 yılında ortalama yüzde 6,1 büyüyeceğini öngörmekte.

Dolayısıyla, IMF, yüzde 3'lük global büyüme tahminini, esas olarak Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ekonomilerindeki büyüme tahminlerine dayandırmakta.

Özellikle Çin'in, sürmekte olan finansal fırtınaya direndiği ve pozitif büyümesini sürdürdüğü görülüyor.

Buna rağmen birçok gelişmekte olan ülke ekonomisi, yatırımcıların kaçış riski nedeniyle sarsıntı geçiriyor.

2009'da gelişmekte olan ülkelere sermaye akışının 2007 ve 2008'deki 750 milyar dolardan, 550 milyar dolara düşebileceği dile getiriliyor.

Böylesine keskin bir düşüş, yabancı yatırımlara oldukça bağımlı, tasarruf açığı çeken ekonomileri vuracak gibi görünüyor.

Bu çerçevede gelişmekte olan yaklaşık 80 ülkede, cari açığın milli gelirlere oranı, yüzde 5'i

aşabilir.

Yurtdışındaki raporlara göre de Türkiye en riskli 28 ülke arasında.

Evet, bankacılık sistemi şimdilik sağlam gözüküyor.

Ama dev cari açığımız tehlikeyi arttırıyor.

Üstelik Türkiye, büyümesini finanse etmek için dünyaya yüksek faiz ödemek zorunda.

ABD yüzde 1,5, AB yüzde 3,75, İngiltere yüzde 4,5 olan faizler Türkiye'de yüzde 17-18'den aşağıda değil.

Dünya ülkeleri faiz indirirken, Türkiye'de faiz oranlarında herhangi bir değişiklik olmaması da yabancı sermayeye olan ihtiyaçtan kaynaklanıyor.

Çünkü 2009 yılında; yüksek cari açık ve giderek düşen büyüme hızı, temel sorunların başında gelecek.

Düşen emtia ve petrol fiyatlarına rağmen; Türkiye ekonomisinin, 2009'da büyümesini sürdürebilmek, cari açığını finanse edebilmesi ve dış borçlarını döndürebilmesi için, ihtiyacı olan yabancı kaynağı, uygun maliyetlerle bulamama ihtimali bir hayli yüksek. Üretim de daralıyor.

Ağustos ayı verilerine göre, geçen yılın aynı ayı baz alındığında; sanayi üretimi yüzde 4, imalat sanayii ise yüzde 5,7 oranında gerilemiş bulunuyor. Üstelik bu gerilemeye, Eylül ve Ekim'de yaşanan global finansal krizin fırtınası yansımış değil.

Dolayısıyla krizin Türkiye'ye mali sistemden çok, reel ekonomiden yansımaları ihtimali bugün için düne oranla çok daha yüksek.

İç talep daralıyor. Yurttaşların borç yükü 120 milyar YTL'ye yaklaştı.

2007 sonunda 95 milyar 164 milyon YTL düzeyinde bulunan borç yükü, bu yıl 3 Ekim'e kadar olan dönemde net yüzde 25,5 oranında artarak 119.5 milyar YTL'ye ulaştı.

Makro ekonomik göstergelerin bozulduğu 2008 yılında gelirleri enflasyon oranında artmayan yurttaşlar, tüketici kredisi ve kredi kartına sarıldı.

Otomotiv sektöründe daralma; krizin tam yansımadağı şu durumda bile yüzde 2'yi buldu.

Yılbaşından bu yana en büyük artış yüzde 34,5'le ihtiyaç kredilerinde meydana geldi.

Konut kredileri de yüzde 22,5 oranında 7 milyar 269 milyon YTL artarken, taşıt kredileri gerileyerek 2007 sonundaki düzeyinin altına indi.

Daralan iç piyasada işletmeler ardı ardına kapanıyor.

Bu yılın Ocak - Eylül döneminde 39 bin 410 yeni şirket kuruldu. Geçen yıl aynı dönemde 41 bin 479 şirket kurulmuştu. Kurulan şirket sayısında yüzde 4.99 azalma oldu.

Geçen yıl ilk dokuz ayda 81 bin 654 ticari işletme kurulmuştu. Bu yıl 79 bin 242 adet kuruldu.

Geçen yıl 9 ayda 28 bin 476 işletme kapanmıştı, bu yıl 41 bin 2006 ticari işletme kapandı.

Tasfiye istatistikleri de eklendiğinde 52 bin 140

birimin ekonomik hayattan çekildiği görülüyor.

Reel sektör açısından en büyük ihrac pazarları olan AB ve Rusya'da büyümenin yavaşlaması ihracatımızı olumsuz etkileyecek.

Bu iki coğrafyada yaşanacak daralmanın bireysel gelirler üzerindeki olumsuz etkisi sonucu turizm gelirlerini de olumsuz etkilemesi kaçınılmaz.

Azalan dış talep 2007'de yavaşlamaya başlayan iç taleple birleştiğinde ekonomideki yavaşlama daha da belirgin hale gelebilecek.

Gelişmelerin mali piyasalara yansımada ise özel sektörün 150 milyar dolara yaklaşan dış borcunu da önemli bir risk faktörü olarak dikkate almak gerekiyor.

Özel sektör yatırımlarının finansmanında etkili olan yurt dışı finansman imkânının bozulması, sadece finansal bir risk unsuru olmakla kalmayacak, aynı zamanda büyüme sürecini de sekteye uğratacaktır.

Kaldı ki bu dinamikler bir tehdit olmaktan çıktı ve ekonomimizi bütün gücüyle etkilemeye başladı.

Sonuçta tüketim, kredi ve ithalat rakamları ile benzeri büyüme hızının öncü göstergeleri olabilecek verilerin tamamı bir yavaşlamaya işaret ediyor.

Durgunluğun en az hasarla atlatılabilmesi için dünyada olan biteni çok yakından izlemek ve piyasalarda güven erozyonunun oluşmasına izin vermemek gerekiyor.

Olumsuz konjonktürel gelişmelere karşı gerektiğinde çok hızla müdahale edebilecek biçimde her türlü hazırlığı yapmalı daha da önemlisi piyasaları hazırlıklı olduğumuza ikna etmeliyiz. Bu kapsamda:

•Bankalardaki mevduatın, her banka için 100.000 YTL'sine devlet güvencesi ilan edilmelidir.

•İşsizliği önlemek amacıyla tüccarların gelir vergisi yüzde 15 düşürülmeli, üretim girdilerinden enerji, petrol, iletişim, ulaşım üzerindeki devlet vergileri de makul seviyeye indirilmelidir.

•Dövizdeki aşırı artışlar karşısında belirli vadelerle sabit kur sistemine geçilmelidir.

•Elektrik, doğalgaz, benzin, telefon üzerindeki vergiler düşürülmelidir,

•Yatırıma, üretime kaynak teşkil eden mallar dışında ithalata sınırlama getirilmelidir.

•Döviz piyasasındaki sığılığı yok etmek için Merkez Bankası bankalara teminat karşılığı döviz kredisi açmalıdır. Bu tür borçlanma imkânı piyasada sığılığı yok edebilir.

•Merkez Bankası günlük ihalelerle piyasadan döviz alma işlemlerini bu kritik dönemde durdurmalıdır.

•Hükümet bir an önce IMF ile anlaşmayı imzalamalıdır.

•İç ve dış piyasalarda, talepteki daralma nedeniyle, üretim yapan, ihracat yapan şirketlerin kredi ihtiyaçları dikkate alınarak banka kredileri arttırılmalıdır.

